

Elinde ilim baltası önyargı putlarını bir bir kıran âlim: Fuat Sezgin

Hayatını İslam bilim tarihinin anlaşılması ve aktarılmasına adayan Fuat Sezgin, 30 Haziran 2018 yılında aramızdan ayrıldı. Son nefesine kadar ilmi çalışmalarına ara vermeyen Sezgin, geriye sayısız eserin yanında büyük bir ilim ahlakı miras bıraktı

Mehmed Mazlum Çelik @mehmedmazlumcel

Salı 30 Haziran 2020

<https://indyrturk.com/node/204561/k%C3%BCt%C3%BCr/elinde-ilim-baltas%C4%B1-%C3%B6nyarg%C4%B1-putlar%C4%B1n%C4%B1-bir-bir-k%C4%B1ran-%C3%A2lim-fuat-sezgin#.XvsTsbSZmxU.twitter>

27 Mayıs 1960 Darbesi ile ülke yönetimini ele geçiren cunta, rejimini meşrulaştırmak adına üniversitelerden yararlanma yoluna gitti.

Yeni anayasa akademisyenlere hazırlattırılırken öğretim üyeleri yurdun dört bir yanına gönderilerek askeri müdahaleyi gerektiren şartları anlatmakla görevlendirildi.

Üniversite kadrolarından tam biat bekleyen askeri yönetim, işini emniyete almak adına çatlak ses çıkarılma ihtimalini gördüğü bazı akademisyenleri, üniversitelerdeki kadro sıkıntısını da bahane ederek tasfiye etti.

Tarihe 147'likler olarak geçen akademisyenlerin içerisinde Bitlisli genç bir profesör de bulunuyordu.

Aktif siyasetle ilgilenmemişse de darbeyi içselleştirmediği her halinden belli olan 36 yaşındaki bu genç, Fuat Sezgin'den başkası değildi.

Tasfiyeler, akademik dünyada tepkiyle karşılandı. Cuntacılar bunun üzerine ihraçların rastgele yapılmadığını uzaklaştırılanların Kürtçü, komünist ve vatan haini kişiler olduğunu ilan ediyordu.

Milli Birlik Komitesi Üyesi Yarbay Muzaffer Karan

MBK Üyesi Yarbay Muzaffer Karan, 147'likler için şöyle konuşacaktı:

Ahlâkî, ilmî ideolojisi yüzünden yüz kızartıcı notlara sahip olan, bilhassa çoğu komünist, mason, kifayetsiz, cinsî sapık, Kürt devleti kurmak isteyen, asistanlarını metres olarak kullanan, doçentin yazdığı kitaba imzasını koyan, senede 3-5 kere fakülteye uğrayan üyeleri affettik.

Bu tasfiyeler sonrası cuntacı Numan Esin ve İrfan Solmazer, İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesine gelerek hocalarının neden kovulduğunu öğrencilere anlatmaya karar verdi.

Kurmay Albay Orhan Kubibay, Kurmay Albay Alpaslan Türkeş ve Yüzbaşı İrfan Solmazer

Solmazer ve talebeler arasında geçen diyalog, kararın isabetsizliğini ortaya koyacak cinstendi:
Yz. İrfan Solmazer– Biz hakları ve hürriyetleri için savaşan milletlerin, herkesin dostuyuz. Onları bütün kalbimizle destekliyoruz. Zaten bu inkılabı da böyle bir şeyden hareket ederek yaptık.

K ...– İyi ama yüzbaşım bu son hareketiniz söylediklerinize uymuyor.

Yz İrfan Solmazer– Biz askeriz, ne yaptığımızı biliriz. Siz daha gençsiniz, işin aslını bilmiyorsunuz. Bize inanın, güvenin.

K ...– Ama yüzbaşım, askerler bir toplum idare edemez. Bir tabura yat dersiniz yatar, kalk dersiniz kalkar. Fakat bir millete yat dediğiniz zaman kalkabilir, kalk dediğiniz zaman da yatabilir.

Yz. İrfan Solmazer– Genç dostum, siz biraz heyecanlısınız. Bize okuldayken strateji diye bir ders okuttular. Bir milleti idare etmesini biliriz. Belki de bu 147’lerde bazı isabetsizlikler olmuştur. Ama askerlikte esas on merminin dokuzunu isabet ettirmektir.

F. – Fakat yüzbaşım, bu sefer çok karavana attınız.

Yz. İrfan Solmazer– (Gülerek) Amerika’nın attığı roketlerin de çoğu karavana. Meselâ tanıdığınız bir profesör var mı bu 147’ler içerisinde?

Ben [Tuncer Tuğcu]– Var. Prof. T.... Eğer, onu komünistlikle veya ahlâksızlıkla suçlandırıyorsanız, biz mutlaka ondan daha çok komünist, daha çok ahlâksızdır.

Yz. İrfan Solmazer– (Kızarak) Hangi fakültede okuyorsunuz?

Ben– Edebiyat Fakültesi’nde.

Yz. İrfan Solmazer– Edebiyat Fakültesi’nde okuyanlar benimle gelsin.

Bizi yan odaya alıp kapıyı kilitledi. Tabancasını çıkarıp masanın üzerine koyup ‘Bir asker gibi silah üzerine yemin edeceksiniz, çünkü size bir devlet sırrı açıklayacağım dedi. Yemin ettik.

Yz. İrfan Solmazer– Tanıdığınızı sandığınız o profesör dür.

U.N.– (Tahammül edemedi) Ama siz profesörü– vatana ihanetle sulandırılıyorsunuz. Bu memleketin kanunları vardır, mahkemeleri vardır. Eğer böyle bir suç işlemişse orada yargılanır, cezasını görürdü. Sizin ona savunma hakkı vermeden, yargılamaya ve cezalandırmaya ne hakkınız var?

Yz. İrfan Solmazer– (Yanındaki kurmay yarbayı göstererek) İşte emniyet müdürü, bana inanmıyorsanız, ona sorun. Bunların çoğu pek yakında tevkif edilecektir. Bu saat işidir.

(Mehmet Ö. Alkan,

1960 Darbesi ve Üniversiteden Tasfiyeler: 147’likler Olayı)

Fuat Sezgin darbe gerçekleşikten sonra yaşananları sessizce takip ediyordu. Cuntaya açıkça karşı duramasa da destek vermediği aşikârdı.

Milli Birlik Komitesi

Eline gazeteyi aldığıında 147'likler listesinde kendi ismini de gördü. Darbenin memlekette estirdiği jurnalcilik havasını şöyle yorumlayacaktı:

İhtilal günlerinde Türkiye'de atmosfer hiç iyi değildi. Herkes birbirini ihbar ediyordu. 'Filan Demokrat Partili, falan Milli Birlik Komitesi hakkında şunları söyledi' gibi sözlerle birbirlerine düşmanlıkları ve hasetlikleri olanlar ihbarda bulunuyorlar.

İsmi zikretmeyeceğim, bir adam şarkiyatın atmosferini çok kirletti. Bizim çalışmalarımızı kıskanırdı. Devir askeri ihtilal devri. Hükümeti Yassıada'ya mahkûm etmişler. Siz gençsiniz bu olayları bilemezsiniz ama okumuşsunuzdur.

Milli birlik Komitesi içinde bulunan bir subay, biz de şarkiyat tahsili yapan bu adamın hanımının akrabasıymış. Bu yolla benim ismimi vermişler. Zaten böyle ortamlarda bu işler de kolaydır.

Sezgin, o an ne yapacağını bilemedi, telaşla eline kâğıt kalem alarak üç mektup yazdı.

İkisi ABD'ye, biri de Almanya'ya giden bu mektuplarda; işsiz ve çaresiz bir akademisyen olarak, eski arkadaşlarından iş talep ediyordu.

Mektuplarına kısa sürede cevap geldi. Talepte bulunduğu tüm akademisyenler, Sezgin'i ağrlamaktan mutluluk duyacağını yazıyordu.

Sezgin, bu cevaplar karşısında bir gün dönme ümidiyle Almanya'yı tercih edecekti.

İstanbul'dan ayrılışını şöyle anlatacaktı:

Türkiye'yi, İstanbul'u terk edeceğim akşam, Galata Köprüsü'nün Karaköy tarafına gittim. Oradan 15-20 dakika kadar Üsküdar'a baktım. Güzel bir geceydi, artık vakit de gecikiyordu. Döndüğümde, gözlerimin yasını silmek zorunda kaldım. İşte son hislerim buydu. Kızmadım da, o zaman tabi üzülmüştüm. Bugün bir kızgınlık duymuyorum. Memleketime, yine ne vermek mümkünse onu vermeye çalışıyorum.

Fuat Sezgin, 1961 yılında vatanından ayrılarak gurbet yoluna çıktı; ama onun hikayesi bitmemiş, aksine henüz yeni başlıyordu.

Sezgin hikâyesinde kin barındırmadı ve kendisine bu haksızlığı yapanları Allah'ın adaletine teslim ederek şunları söyleyecekti:

Artık geçmiş, boş verin, nasıl olsa Allah'a hesabını verecek, uğraşmaya değmez.

(İrfan Yılmaz - Yitik Hazinenin Kâşifi Fuat Sezgin)

Osmanlı kadısı bir babanın oğlu

Mehmet Sezgin, aslen Siirtli bir Osmanlı kadısıydı; fakat kadı'nın adaleti tesis etmek konusunda fonksiyonunu kaybeden bir mevkide olduğunu anlayınca görevinden ayrılarak hocalık yapmaya başladı.

Fuat Sezgin, 24 Ocak 1924 yılında babası Bitlis'e yerleştiğinde dünyaya geldi.

Kendisinden bir yaş büyük abisi Refet Sezgin de Türk siyasetinde önemli görevler üstlenmiş, bakanlık mevkiine kadar yükselecekti.

Fuat Sezgin'in ilk hocası, babası Mehmet Sezgin olmuştu. Özellikle gramer alanında babasından aldığı eğitim onu sonraki yıllarda dil sahasında önemli çalışmalara teşvik edecekti.

Sezgin, babasının üzerindeki etkisini şöyle açıklayacaktı:

Bugün bilimler tarihçisi olabildi isem ve hocam Ritter'in ilk derslerini anlayabildi isem, belki de bende babamın bana öğrettiği gramer derslerinin sayesinde olmuştur.

Doğubeyazıt'ta ilkokulu tamamlayan Sezgin, ardından lise öğrenimi için Erzurum'a gitti.

Üniversite tahsili için geldiği İstanbul'da dünyaca ünlü şarkiyatçı Hellmut Ritter ile tanışıp onun talebesi olması hayatının dönüm noktası olacaktı.

Ritter'in, Sezgin'in kulağına üflediği Harezmi, İbn Yunus, İbnü'l-Heysen, Biruni gibi isimler onu adeta büyülyordu; çünkü lise yıllarından beri 'adanmış cumhuriyet öğretmenleri'nin ona İslam bilginleri hakkında söyledikleri 'tüm İslam bilginlerin dünyanın bir öküzü boynuzları üzerinde olduğuna inandığı' efsanesiyle sınırlıydı.

Sezgin, bu çarpık inancı şöyle anlatacaktı:

Lise tahsiline başladığım henüz daha ikinci haftasında, bir öğretmenimiz bize Müslüman hocaların dünyanın öküzün boynuzu üstünde olduğuna, öküz kafasını sallayınca da zelzele meydana geldiğine inandıklarını söyledi.

Lise tahsilim boyunca bunu tashih eden hiçbir öğretmen olmadı. Hâlbuki çok sonraları öğrendim ki Müslümanlar daha hicretin birinci yüzyılının sonuna doğru Aristo'ya isnat edilen Kitabü'l-Âlem'i tercüme etmiş, orada zikredilen dünyanın yuvarlak olduğu nazariyesini öğrenerek tartışıp kabul etmişler ve onların büyük çoğunluğu buna ilaveten dünyanın döndüğüne de inanmışlardı.

Miladi 16-17'nci yüzyılda Avrupalıların dünyanın sekli ve dönmesiyle alakalı ne büyük mücadeleler yaşadığı düşünülürse, Müslümanların ne kadar ileri oldukları ve münevverlerimizin durumu daha iyi anlaşılabilir.

Sezgin, sonraları verdiği bir röportajda kendisine yöneltilen 'Neden İslam Bilimi tarihçisi oldunuz?' sorusuna da Hocası Ritter'in kendisine aşılacağı şevk ile açıklayacaktı:

Ben bu bilgileri öğrenmeye 1943 senesinde başladım. Daha sonra İstanbul Üniversitesi'nde dünyanın en büyük müsteşriki (Ritter) tesadüfen bulunuyordu. Zaten de ünlüydü. Ona gittim. Onun talebesi oldum.

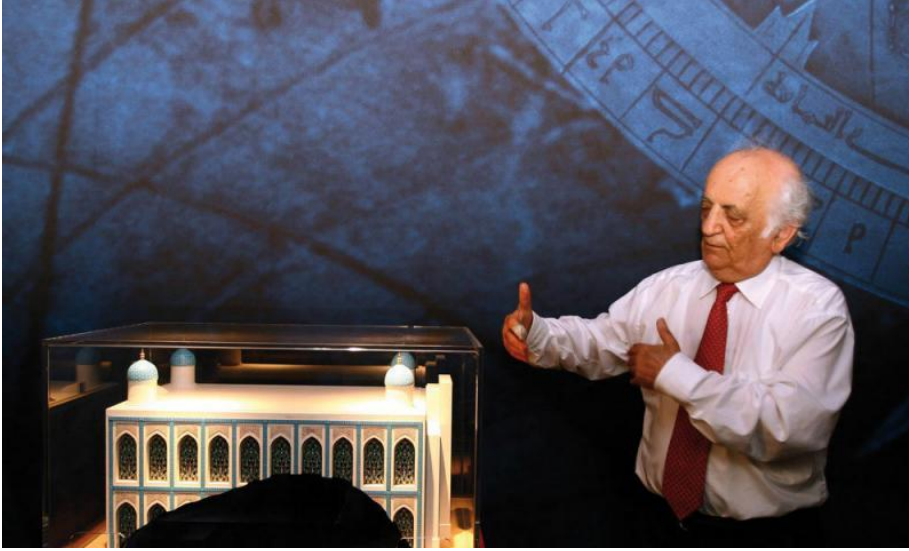
O, bana dünyaya bakan başka gözler kazandırdı. O çok zor bir adamdı. Kısa zamanda diller öğrenmemi zaruret hâline soktu, kırbaçladı. Bu kırbaçların tesiri altında bazı dilleri öğrendim.

Kendisi tamamen bilimler tarihi âlimi olmamakla beraber, bilimler tarihi sahasında kendine ulaşan bilgileri azar azar bana ulaştırdı. O zamanlar bilimler tarihini öğrenmek merakı bende hâsıl olmuştu.

(Mustafa sekili ile söylesi - Medeniyet Mektebi)

Büyük hazinenin keşfi: İslam medeniyeti tarihi

Fuat Sezgin, üniversite yıllarında yakından tanımaya başladığı İslam medeniyetinin köklü tarihi karşısında büyük bir hazine keşfetmiş defineci kadar bahtiyardı.

Dünyanın, öküzün boynuzu üzerinde durduğu inancı öğretilerinin aksine, eştikçe derine inen bu hazine karşısında Sezgin, köksüz ve sahipsiz olmadığımızı anlamıştı:

Benim mensubu olduğum bir ilim, kültür ve medeniyet dünyası var. Bizler, köksüz ve sahipsiz değiliz. Çok derinlere inen sağlam bir medeniyete beşiklik etmişiz.

Fakat yüzyıllardır bu medeniyetin görmezden gelindiğini, hakkının yenildiğini, tahkir edilip bütün yaptıklarının da elinden alındığını ve ona zulmedildiğini gördüm.

İslâm medeniyetinin bu göz kamaştırıcı birikimini ve dünya bilimine yaptığı büyük katkıları, bunun farkında olmayan dünyaya tanıtmayı gaye ittihaz ettim.

Bu gayretimin bir kısmı, sadece bilim dünyasına hizmet, ama diğer çok mühim bir gayesi ise, koskoca bir İslâm âleminin yitirmiş olduğu kendine hürmeti, güveni ve insanlık tarihindeki yerini hatırlatarak kaybettiklerini iade etmek içindir.

(Sefer Turan – Fuat Sezgin: Bilim Tarihi Sohbetleri)

Müslümanların boynunu bükmesini engelledi

Fuat Sezgin, çalışmalarıyla Müslümanların geçmişleri karşısında boynunu bükmesini engelledi ve hayatını İslam'ın bilim karşısında terakkiye mani olmadığını ispat etmeye adanmıştı. Müslümanların mevcut halini ise bir bayrak yarışına benzeten Sezgin, yeisse kapılmak yerine mücadele etmeleri gerektiğini öğütüyordu:

Avrupa'da XIII. yüzyılda kilise, Aristo'nun eserlerinin okunmasını yasaklamış ve insanlar bunları gizli gizli okumuşlardır. İslâm tarihinde kesinlikle böyle bir şey yaşanmamış aksine bu tür eserlerin okunması teşvik görmüştür.

Buna rağmen zikrettiğimiz sebeplerle Müslümanlar gerilemiş Batı ise Müslümanlardan öncülük bayrağını devralmıştır. Bu tamamıyla tarihî bir hadisedir ve bütün cemiyetlerin başına gelmektedir.

Batıların bu gün geldikleri seviye muhteşemdir. Bunun ne kadar devam edeceğini bilmiyoruz, ancak bizi ümitsizliğe ve kızgınlığa sevk etmemelidir.

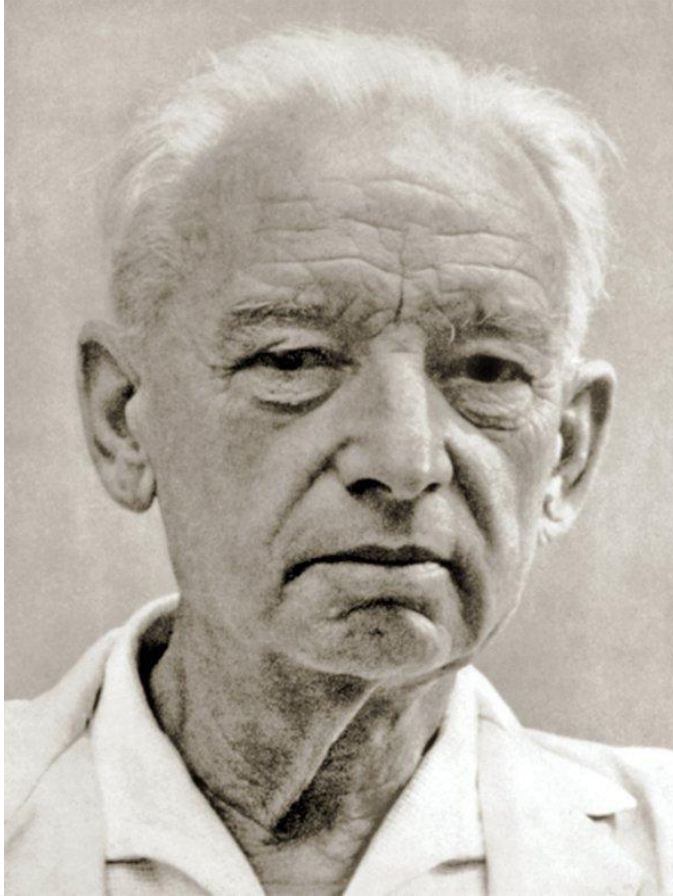
Bu tarihî hadiseyi olduğu şekliyle iyi değerlendirmeli ve hele hele geri kalışımızın İslâm dininden yahut İslâm dünyasının bünyesinden kaynaklandığı fikrini yıkmalı, böylece yeni bir çalışma merhalesinin çabası içine girmeliyiz.

*(İslâm Medeniyetinin Duraklama Sebepleri Konferansı;
Fuat Sezgin - İslâm Araştırmaları Merkezi Konferans Salonu; 25 Eylül 2003)*

Sezgin, 1978 yılında Kral Faysal Bilim Ödülü'nü kazanmasıyla Almanya'da İslam Bilim Tarihini araştırmak üzere bir enstitü kurdu.

Bu enstitü sayesinde İslam bilimi hakkında binlerce eseri literatürümüze kazandırdı.

Yıllar sonra Hocası Ritter ile arasındaki bir diyalog ise Sezgin'in geldiği noktayı göstermesi açısından kayda değerdi.

Ünlü şarkiyatçı Hellmut Ritter / Fotoğraf: İslam Ansiklopedisi

Ritter'in Frankfurt'taki bir konferansta İslam'ın bilim konusunda durağan bir gelişme gösterdiğini ve ileriye gidemediğini söylemesini üzerine söz isteyen Sezgin, şöyle konuşacaktı:

Hocam! Bunları siz söylemiş olamazsınız. Siz, bana 1943 yılında yardımcı dal olarak matematiği almamı söylediniz.

O zaman bana İslâm matematikçilerinin, dünyanın en büyük matematikçileri olduğunu söylediniz ve bunlardan el-Bîrûnî, el-Harizmî, İbn el-Heysemî ve İbn Yunus gibi kişilerin isimlerini saydınız.

Bana bir zamanlar bunları anlatırken, şimdi İslâm kültür dünyasının geri olduğunu nasıl söyleyebiliyorsunuz?

Bu sözler karşısında mahcup olan Ritter, büyük bir mahcubiyetle öğrencisine şöyle cevap verecekti:

Bu, birden aklıma gelen bir düşünce idi. Bu fikir o an için hoşuma gitmişti. Ben de dile getirdim. Şimdi, o düşüncenin şeytani bir vesvese olduğunu görüyor ve Allah'tan mağfiret diliyorum. (Fuat Sezgin - İslâm Bilimler Tarihi Üzerine Konferanslar)

Hayatını İslam bilim tarihinin anlaşılması ve aktarılmasına adayan Fuat Sezgin, 30 Haziran 2018 yılında aramızdan ayrıldı.

Son nefesini verinceye kadar ilmi çalışmalarına ara vermeyen Sezgin, geriye sayısız eserin yanında büyük bir ilim ahlakı miras bıraktı.

Sezgin, çalışmalarında bir taassup taşımadan mensubu olduğu medeniyetin anlaşılmasına ömrünü sarf etti:

Biz, ne temel düşüncemizde ne de dünya bilim tarihinde yüklendiğimiz bu zorlu ödevi yerine getirme gayretimizde hiçbir zaman 'Sadece biz bulduk' heyecanı ile hareket etmedik.

Aksine Müslüman ilim adamları olarak bizler, dünya bilimler tarihinin bütünlüğü prensibine inandık.

İnsanlığın ortak mirası olan bilimler tarihi, süreğen adımlarla düz bir çizgi halinde olmasa da değişken bir hızla gelişmektedir.

Tarihte belirli bir zaman dilimindeki bir kültür çevresi, bilimsel mirası, küçük olsun büyük olsun bir adım daha ileri taşımak için öncülüğü üstlenmiş daha doğrusu içinde bulunulan koşullar doğrultusunda öncülüğe getirilmişse, tarihi koşullar ve o öncü tarafından ulaşılan seviye, ardılın kaydedeceği olası ilerlemeleri ve bu ilerlemelerin hızını etkileyen faktörleri belirler. (Fuat Sezgin - İslâm'da Bilim ve Teknik)

**Daha ayrıntılı bir okuma için Ali Karakaş'ın "20. Yüzyıl Hadis Eksenli Oksidentalizm Çalışmaları: Fuat Sezgin Örneği" çalışması ve Tayfur Korkmaz'ın "20. YY İslam Bilim Tarihi Çalışmaları: George Sarton ve Fuat Sezgin" eserleri incelenebilir.*

**Bu makalede yer alan fikirler yazara aittir ve Independent Türkçe'nin editöryal politikasını yansıtmayabilir.*

hsikruttnednepednl ehT ©